

Phát động Ngày hội đổi mới sáng tạo Quốc gia 2025. Ảnh: ST.

PHÁT TRIỂN HỆ THỐNG ĐỔI MỚI SÁNG TẠO QUỐC GIA VÀ CHUYỂN ĐỔI SỐ TRONG CHẶNG ĐƯỜNG SẮP TỚI

Hoàng Xuân Long, Hoàng Lan Chi

*Viện Chiến lược, Học viện Chiến lược Khoa học và Công nghệ,
Bộ Khoa học và Công nghệ*

Sự phát triển của đất nước trải qua những chặng đường và những cột mốc quan trọng. Chúng ta đang đứng trước giai đoạn 5 năm chạm tới điểm mốc 2030. Để đạt được bước tiến mạnh mẽ trong chặng đường này, cần có các định hướng phù hợp. Bài viết tập trung vào các định hướng về hệ thống đổi mới sáng tạo quốc gia (HTĐMSTQG) và chuyển đổi số (CĐS) giai đoạn tới.

Các luận điểm được xác định trong văn kiện của Đảng

Nhiều luận điểm cơ bản có liên quan tới HTĐMSTQG và CĐS như: Vai trò, mục tiêu phát triển, hướng phát triển, giải pháp phát triển, v.v. đã được xác định trong những văn kiện mang tính chất nền tảng như: Chiến lược phát triển kinh tế - xã hội (KT-XH) 10 năm 2021-2030, Kết luận 69-KL/TW ngày 11/01/2024 của Bộ Chính trị tiếp tục thực

hiện Nghị quyết số 20-NQ/TW ngày 01/11/2012 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI về phát triển khoa học và công nghệ phục vụ sự nghiệp công nghiệp hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội và hội nhập quốc tế; Nghị quyết số 57-NQ/TW ngày 22/12/2024 của Bộ Chính trị về đột phá phát triển khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số (S.T.I.D) quốc gia.

Có thể thấy, những đặc điểm của các luận điểm này là thể hiện sự nhìn nhận về những khía cạnh mâu chốt và mang tính hệ thống; đặt S.T.I.D trong mối quan hệ với mục tiêu phát triển KT-XH của đất nước, trong quan hệ phối hợp với các giải pháp và động lực phát triển khác như đổi mới thể chế, phát triển hạ tầng, đổi mới và phát triển giáo dục - đào tạo; chú ý đến xu hướng phát triển trên thế giới; là kết quả của giải quyết mối quan hệ giữa lý luận chung, kinh nghiệm trên thế giới và điều kiện Việt Nam, yêu cầu từ mục tiêu phát triển chung của đất nước và khả năng đáp ứng của S.T.I.D, thách thức phải đổi mới và cơ hội mở ra có thể nắm bắt; kế thừa từ một số luận điểm có trong các văn kiện trước đây của Đảng, đã được khẳng định trên thực tế thông qua các chủ trương, chính sách cụ thể do Đảng và Nhà nước ban hành*.

Cần nhấn mạnh rằng, việc kế thừa các luận điểm đã có về HTĐMSTQG và CĐS là cần thiết và có thể. “Cần thiết” bởi phải đặt chặng đường sắp tới trong tiến trình phát triển chung và tiếp nối các chặng đường trước đây. “Kế thừa” chính là sự kiên trì thực hiện những luận điểm chung cơ bản đã được xác định. “Có thể” là bởi, với những ưu điểm về nhiều mặt, các luận điểm đã được xác định có ý nghĩa là tiền đề quan trọng trong việc tìm kiếm những giải pháp phát triển cho chặng đường sắp tới.

*Diễn hình như một số chính sách: Phát triển hạ tầng chính phủ số và tái cấu trúc hạ tầng công nghệ thông tin của các bộ, ngành, địa phương; Xây dựng các cơ sở dữ liệu quốc gia, cơ sở dữ liệu chuyên ngành; Xây dựng Cổng dữ liệu quốc gia (data.gov.vn); Phát triển, hoàn thiện Hệ thống thông tin báo cáo Chính phủ; Hệ thống Cổng dịch vụ công quốc gia kết nối với Cổng dịch vụ công, v.v, cơ chế, chính sách ưu đãi đối với Trung tâm ĐMST Quốc gia; Đề án “Hỗ trợ hệ sinh thái khởi nghiệp ĐMST quốc gia đến năm 2025”, v.v.

Tiếp tục cụ thể hóa và đổi mới tư duy, tầm nhìn, quyết sách chiến lược về hệ thống đổi mới sáng tạo quốc gia và chuyển đổi số

Cùng với việc coi trọng kế thừa những luận điểm đã có, cũng cần tiếp tục cụ thể hóa và đổi mới tư duy, tầm nhìn, quyết sách chiến lược về HTĐMSTQG và CĐS. Đó là sự cụ thể hóa và đổi mới dựa trên các cơ sở: Bám sát yêu cầu thực hiện mục tiêu, nhiệm vụ giai đoạn 2026-2030; tận dụng những điều kiện mới hình thành; phù hợp với xu thế, bối cảnh mới và nhận thức mới.

Giai đoạn 2026-2030 là chặng đường nước rút thực hiện mục tiêu đưa Việt Nam trở thành nước đang phát triển có công nghiệp hiện đại, thu nhập trung bình cao. Chặng đường nước rút hướng tới mục tiêu cao, đòi hỏi HTĐMSTQG và CĐS thể hiện rõ các vai trò: Là một động lực quyết định thúc đẩy tăng trưởng kinh tế thông qua tăng năng suất, chất lượng, hiệu quả, giá trị gia tăng và sức cạnh tranh; là cơ sở, nền tảng cho các động lực phát triển khác; thúc đẩy liên kết, phối hợp để nâng cao chất lượng hoạt động ở tầm vĩ mô; bản thân HTĐMSTQG và CĐS đi đầu, tiên phong trong đạt mức phát triển cao. Như vậy, HTĐMSTQG và CĐS phải mở rộng tối đa trong khả năng có thể về phạm vi hoạt động và các mối quan hệ ảnh hưởng. Đồng thời, sức ép trong chặng đường nước rút cũng tạo điều kiện mạnh dạn áp dụng nhiều giải pháp đặc thù, vượt trội dành cho HTĐMSTQG và CĐS.

Trên thực tế, trong thời gian qua, sự phát triển của HTĐMSTQG và CĐS mang lại nhiều ý nghĩa. Đó không chỉ là bước đi tiến gần tới mục tiêu đề ra mà còn tạo đà cho sự phát triển sắp tới và đặc biệt là chuẩn bị tiền đề để có thể bứt phá trong giai đoạn tiếp theo. Các tiền đề được tạo dựng bao gồm: Hạ tầng, đào tạo nhân lực, mối quan hệ liên kết, gắn kết, vị thế (với các lĩnh vực khác trong nước và với quốc tế), cơ sở pháp lý, niềm tin, v.v. Các kết quả đạt được ở thời điểm hiện tại có thể còn khiêm tốn, nhưng là hành trang quan trọng trong tương lai. Các tiền đề mới chính là cơ sở để đẩy mạnh áp dụng phương thức đi tắt, đón đầu theo định hướng của Đảng và phát triển dựa nhiều vào năng lực nội tại (thay vì phụ thuộc vào hỗ trợ từ bên ngoài) của HTĐMSTQG và CĐS.

Ngày 01 tháng 10 hằng năm là Ngày hội Đổi mới sáng tạo quốc gia, khẳng định vai trò chiến lược, trung tâm của đổi mới sáng tạo trong thúc đẩy tăng trưởng nhanh, bền vững, nâng cao năng suất và năng lực cạnh tranh Quốc gia, phát triển kinh tế - xã hội. Ảnh: ST.

Trên thế giới đang tiếp tục có những thay đổi lớn về khoa học, công nghệ, ĐMST và Cách mạng Công nghiệp lần thứ tư, phương thức phát triển kinh tế và trao đổi thương mại, an ninh truyền thống và phi truyền thống, v.v. Những thay đổi này có ảnh hưởng đến định hướng về HTĐMSTQG và CĐS ở Việt Nam trong chặng đường tới. Một mặt, xu hướng mới, mô hình mới trong phát triển HTĐMSTQG và CĐS trên thế giới cần được nhanh chóng tiếp thu và là giải pháp bổ sung cho phát triển HTĐMSTQG và CĐS ở nước ta. Mặt khác, HTĐMSTQG và CĐS có thể có những điều chỉnh về nhiệm vụ và đối tượng phục vụ, như: Hỗ trợ tích cực cho các chủ thể trong nền kinh tế chủ động, tranh thủ thời cơ mở ra và đối phó hiệu quả với các thách thức; mở rộng phạm vi phục vụ cho những đối tượng mới; xác định ngành, lĩnh vực và địa bàn cần tập trung ưu tiên phục vụ. Thêm nữa, nhận thức mới luôn là cần thiết đối với những vấn đề còn khá phức tạp về lý luận và thực tiễn như HTĐMSTQG và CĐS.

Phát triển hệ thống đổi mới sáng tạo quốc gia và chuyển đổi số trong Dự thảo Báo cáo chính trị tại Đại hội XIV của Đảng

Đại hội XIV của Đảng sẽ xác định tư duy, tầm nhìn, quyết sách chiến lược cho phát triển đất nước trong giai đoạn 5 năm tới. Trong Dự thảo Báo cáo chính trị của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII tại Đại hội XIV của Đảng (viết tắt là Dự thảo Báo cáo chính trị) đã thể hiện những luận điểm quan trọng về nhiều mặt, trong đó có HTĐMSTQG và CĐS.

Dự thảo Báo cáo chính trị đã kế thừa và khẳng định lại nhiều luận điểm có từ trước liên quan tới HTĐMSTQG và CĐS về vai trò, mục tiêu phát triển, hướng phát triển, giải pháp phát triển. Dự thảo Báo cáo chính trị nhấn mạnh: S.T.I.D là động lực chính của mô hình tăng trưởng mới; đến năm 2030 đóng góp của năng suất các nhân tố tổng hợp (TFP) vào tăng trưởng kinh tế đạt trên 55%, tỷ trọng kinh tế số đạt khoảng 30% GDP; khẩn trương đổi mới cơ chế, chính sách phát triển khoa học công nghệ phù hợp với nguyên tắc thị trường, chuẩn mực và thông lệ quốc tế; nâng cao tiềm lực khoa học, công nghệ, ĐMST quốc gia đạt trình độ tiên tiến ở những lĩnh vực quan trọng, thuộc nhóm dẫn đầu trong các nước có thu nhập trung bình cao; phát triển HTĐMSTQG, hệ sinh thái khởi nghiệp sáng tạo, trong đó doanh nghiệp là trung tâm, viện nghiên cứu và trường đại học là chủ thể nghiên cứu mạnh, nhà nước đóng vai trò kiến tạo; thúc đẩy liên kết giữa HTĐMSTQG, ngành, vùng gắn với các chuỗi giá trị mạng lưới ĐMST khu vực và toàn cầu; phát triển các trung tâm ĐMST, cụm liên kết ĐMST, các khu công nghệ cao, khu nông nghiệp ứng dụng công nghệ cao, v.v; có cơ chế chính sách đột phá thúc đẩy CĐS, v.v.

Dự thảo Báo cáo chính trị cũng đề ra những điều chỉnh (làm rõ hơn, cụ thể hơn, mở rộng, bổ sung mới) trên cơ sở bám sát chặng đường phát triển mới, tận dụng tiền đề mới, tranh thủ xu thế mới, bối cảnh mới và thể hiện nhận thức mới.

Về đối tượng phục vụ: S.T.I.D được xác định rõ là trọng tâm để làm mới các động lực tăng trưởng truyền thống, tạo ra động lực tăng trưởng mới. Trong các đối tượng phục vụ, HTĐMSTQG và CDS tập trung ưu tiên vào một số ngành công nghiệp nền tảng (năng lượng, cơ khí chế tạo, luyện kim, vật liệu mới, hóa chất, công nghệ số và sinh học) và một số ngành công nghiệp mới nổi (công nghiệp chip bán dẫn, công nghiệp robot và tự động hóa, trí tuệ nhân tạo, vật liệu tiên tiến, vật liệu phục vụ công nghiệp cơ khí chế tạo, công nghệ sinh học, công nghệ môi trường, năng lượng tái tạo, năng lượng mới).

Về quan hệ phối hợp trong phát huy vai trò: Chuyển đổi số được đặt trong quan hệ phối hợp đồng bộ với các chuyển đổi khác là chuyển đổi xanh, chuyển đổi năng lượng, chuyển đổi cơ cấu và chất lượng nguồn nhân lực. Thực hiện đồng bộ với các chuyển đổi khác sẽ đặt ra thêm những nhiệm vụ phải đáp ứng và điều kiện hỗ trợ đối với quá trình chuyển đổi số.

Về xác định loại hình HTĐMSTQG ở Việt Nam: Có các loại hình HTĐMSTQG khác nhau giữa các quốc gia và các giai đoạn phát triển. HTĐMSTQG ở Việt Nam trong chặng đường tới được xác định rõ thêm ở một số đặc điểm: Thành tố quan trọng, thực sự đóng vai trò trung tâm là doanh nghiệp nhà nước (với chủ trương tăng cường hiệu quả và vai trò dẫn dắt của doanh nghiệp nhà nước), tập đoàn kinh tế và doanh nghiệp lớn (với chủ trương xây dựng một số tập đoàn kinh tế, doanh nghiệp nhà nước quy mô lớn, hoạt động hiệu quả, có khả năng cạnh tranh quốc tế, đóng vai trò trụ cột, tiên phong trong một số lĩnh vực quan trọng, v.v.), tập đoàn kinh tế tư nhân Việt Nam lớn (với chủ trương phát triển các tập đoàn kinh tế tư nhân Việt Nam lớn, mạnh, ngang tầm khu vực và thế giới) - đây là những thành phần có khả năng khắc phục tình trạng “doanh nghiệp chưa đóng vai trò trung tâm trong HTĐMSTQG” như đã được nhận định ở phần đầu của Dự thảo Báo cáo chính trị; gắn kết chặt chẽ HTĐMSTQG và hệ thống khởi nghiệp sáng tạo với các cực tăng trưởng mạnh, các vùng kinh tế trọng điểm, các đô thị, các đặc khu kinh tế thế hệ mới; phát triển HTĐMSTQG với hình thành hệ sinh thái và

tăng cường chuỗi liên kết giữa doanh nghiệp FDI với doanh nghiệp trong nước; liên kết HTĐMSTQG với mạng lưới ĐMST khu vực và toàn cầu.

Về giải pháp: Có những điểm mới được bổ sung thêm trong giải pháp phát triển HTĐMSTQG và CDS như: Tăng cường mức độ khẩn trương, quyết liệt trong đổi mới và hoàn thiện cơ chế, chính sách phát triển S.T.I.D; xác định rõ phục vụ S.T.I.D là trọng tâm của đột phá thể chế; tạo điều kiện để khu vực tư nhân phát huy trong HTĐMSTQG (với chủ trương tạo môi trường thuận lợi để khu vực tư nhân tin tưởng, sẵn sàng tham gia đầu tư, nghiên cứu khoa học và phát triển công nghệ); nâng cao chỉ số ĐMST quốc gia, địa phương, ngành; phát triển các nền tảng đổi mới và mạng lưới ĐMST mở; xác định nhiệm vụ trọng tâm nhằm vào đẩy mạnh chuyển đổi số, ứng dụng khoa học, công nghệ, ĐMST trong hoạt động của các cơ quan trong hệ thống chính trị; xác định nhiệm vụ trọng tâm nhằm vào thúc đẩy mạnh mẽ hoạt động S.T.I.D trong doanh nghiệp; quản lý, thúc đẩy phát triển tài sản số, kỹ thuật số lành mạnh và hiệu quả; ứng dụng trí tuệ nhân tạo trong quản lý, điều hành của Đảng, Nhà nước; phát triển trợ lý ảo cho doanh nghiệp; phát triển công dân số, trang bị kiến thức, kỹ năng cần thiết để người dân tham gia hiệu quả vào kinh tế số và xã hội số.

*
* *

Kết hợp giữa kế thừa và điều chỉnh là cách thức phù hợp để phát triển tư duy và tầm nhìn về HTĐMSTQG và CDS, để quyết sách chiến lược của Đảng đi được vào cuộc sống, mang lại quá trình phát triển liên tục và bứt phá trong chặng đường tới. Các định hướng về HTĐMSTQG và CDS tích hợp giữa quá khứ và tương lai có ý nghĩa góp phần quan trọng tạo nên sự “chung sức, đồng lòng thực hiện thắng lợi các mục tiêu phát triển đất nước đến năm 2030” như khẩu hiệu nêu trong chủ đề của Dự thảo Báo cáo chính trị.